

HADISLARDA MA'NAVIYAT VA AXLOQ

Ilmiy rahbar:*Samatov Xurshid O'lmasjonovich**Falsafa fanlari doktori, Dotsent*marufjonziyodullayev72@gmail.com*. Telefon raqam +998882821106**Ziyodullayev Ma'rufjon G'ulomjon o'g'li TATU**Samarqand filiali 1-kurs talabasi***Annotatsiya**

Hadislar orqali Islomda ma'naviyat va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga oid masalalarni o'rganadi. Hadislarning inson ruhiyatiga va axloqiy jihatlariga ta'sirini, shuningdek, ijtimoiy munosabatlar va jamiyatdagi barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Shuningdek, hadislar bilan bog'liq bo'lgan eng muhim adabiyotlar va manbalar ham keltirilgan.

Kalit so'zlar: Hadislar, ma'naviyat, axloq, Islomda axloqiy qadriyatlar, Payg'ambar Muhammad (s.a.v), jamiyatdagi barqarorlik, Qur'on va hadislar, ma'naviy fazilatlar, axloqiy fazilatlar, tadbirlilik.

Аннотация

В этой статье рассматриваются вопросы формирования духовности и моральных ценностей в исламе с помощью хадисов. В статье показано влияние хадисов на психику и нравственные аспекты человека, а также их значение для поддержания социальных отношений и стабильности в обществе. В статье также представлена наиболее важная литература и источники, связанные с хадисами.

Ключевые слова: хадисы, духовность, мораль, моральные ценности в Исламе, пророк Мухаммед (С.а.в), стабильность в обществе, Коран и хадисы, духовные качества, нравственные качества, деятельность.

KIRISH

Islom dini nafaqat diniy, balki axloqiy, ma'naviy qadriyatlarni ham o'zida mujassamlashtiradi. Hadislar esa, Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v) ning so'zlari va amallari orqali, insonlarning ruhiyatini poklash, qalbini yuksaltirish va axloqiy fazilatlarni o'zida jamlash uchun eng muhim manbadir. Hadislar ma'naviyat va axloqni shakllantirishda juda muhim rol o'ynaydi, chunki ular nafaqat ruhiy, balki ijtimoiy hayotda ham to'g'ri yo'lni ko'rsatadi. Hadislarda keltirilgan ko'plab misollar va hikoyalar musulmonlarni yaxshi axloqni o'zlashtirishga undaydi.

Ma'naviyat va Axloq

Islomda ma'naviyat – bu

Allohga bo'lgan muhabbat, imon, tozalik va poklikdir. Ma'naviyat insonning qalbida joylashadi va uning barcha harakatlarini yo'naltiradi. Axloq esa insonning tashqi amallari, boshqalarga nisbatan tutgan munosabati va insoniyatga xizmat qilishdir. Islomda yaxshi axloqqa ega bo'lish insonning dunyo va oxiratdagi yuksalishi uchun zarurdir. Islom dini yuksak ma'naviyat va go'zal axloq tamoyillariga asoslangan mukammal hayot yo'riqnomasidir. Qur'oni karim va Hadisi shariflar musulmon kishining nafaqat ibodat, balki kundalik turmushdagi odob-axloqiy me'yorlarini ham belgilab bergan. Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v) insonlarni yaxshi axloq va to'g'ri ma'naviyatga yo'naltirishda misol bo'lgan. U o'zining hayoti davomida odob-axloq, sabr, rahm-shafqat, adolat, mehr-muhabbat va chin dil bilan ishlashni ta'kidlagan. Hadislarda shu kabi axloqiy fazilatlarni rivojlantirishga oid ko'plab misollar keltirilgan. Payg'ambarimizning so'zlari va amallari hammasi insonlarni yuksak axloqiy idealga yetaklashni maqsad qilgan.

Ma'naviyatning Kaliti

Islomda qalbning o'rni juda katta. Qalb toza va pok bo'lsa, insonning amallari ham pok va ma'naviy bo'ladi. Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v) qalbni poklashga katta e'tibor bergan. U bir hadisida shunday deganlar: *"Qalb toza bo'lsa, barcha amal to'g'ri bo'ladi. Ammo qalb iflos bo'lsa, butun jasad ham iflos bo'ladi"* (Buxoriy, Muslim). Bu hadis qalbning ahamiyatini tasvirlab beradi. Qalbning pokligi – bu imon, sabr, Allohga bo'lgan muhabbat va yashirin gunohlar bilan tozalangan qalbdir. Inson qalbini poklash orqali nafaqat o'zining ruhiyatini, balki uning atrofidagi insonlarga bo'lgan munosabatlarini ham yaxshilaydi. Hadislarda qalbning pokligini saqlashga oid ko'plab maslahatlar mavjud. Payg'ambarimiz (s.a.v) insonlarni nafrat, g'azab, isrofgarchilik, bo'rttirish va boshqa salbiy hissiyotlardan saqlanishga chaqirgan. Uning so'zlarida, qalbni poklash va ma'naviy yuksalishga erishish uchun to'g'ri niyat, muxtoriyat va sabr zarurdir. Hadislardan halollik, poklik, mehnatsevarlik, yurtga muhabbat, ilmga chorlash, samimiylilik, insof, adolat, o'zgalar haqiga xiyonat qilmaslik mavzulari yetakchi o'rin egalladi. Insonlarda uchraydigan yaxshilik va yomonlik sifatlariga hadislarda juda keng o'rin berilgan. Inson hayoti boshdan oxirigacha yaxshilik va yomonlikdan iborat. Yaxshilik deyilgan tansiq tuyg'uning mohiyati qanchalik zarurligi hadislarda o'zining to'la aksini topgan: *"Yaxshilik - nafsingiz taskin topib, dilingiz orom oladigan ishdir. Yomonlik yoki gunoh esa uning aksidir, garchi muftiylar fatvo bersalar ham, o'z qalbingizga qarab ish tuting"*. Bu hadisdagi *"yaxshilik"*, *"yomonlik"*, *"ishdir"*, *"aksidir"* so'zlari qofiyalangan nasrni, ya'ni saj'lanishni bir qadar ta'min qilgan. Ijobiy va salbiy ma'noni anglatgani uchun qarama-qarshi ma'noli bu so'zlar tazod antonimlardir. *"Ishdir"* *"aksidir"* so'zlar ma'nosining qarama-qarshiligi o'quvchilarga u qadar sezilmasa, matn quyidagi tartibda, ya'ni aniq mazmun ifodalaydigan birikmalar tarzida tahlil qilinishi mumkin: dilingiz orom oladigan ishdir - uning aksidir (dilingiz orom olmaydigan ishdir). O'quvchilar matnning tahliliga jiddiy kirishsalar, dil oromining tan oromidan zavqli ekanligini his qila boshlaydilar. Yomonlik yoki gunoh so'zlari salbiy ma'no kasb qilsa-da, bu so'zlar ma'no jihatdan farqlanadi. Yomonlikni kishi bilib qiladi, gunohni esa bilib-bilmay

qiladi. Hadisning so'nggi "o'z qalbingizga qarab ish tuting" jumlasida esa kishining ko'ngli tusaganini qilishi emas, qalbiga quloq solishi kerakligi uqtirilmoqda.

Ахлоқ ва Ијтимоиј Мас'улијат

Islomda axloq faqat shaxsiy muammolarni hal etish bilan cheklanmaydi, balki ijtimoiy hayotga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Hadislarda musulmonlarning bir-biriga yordam berish, bir-birini hurmat qilish, to'g'ri munosabatda bo'lishi, adolatni ta'minlash zarurligi ta'kidlanadi. Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v) o'zining hayotida bu masalalarga juda katta ahamiyat bergan. Bir hadisda u shunday deb aytganlar: *"Sizlardan eng yaxshisi, boshqalarga foyda keltirganingizdir"* (Ibn Ma'ja). Bu hadisda, musulmonlarning ijtimoiy mas'uliyati va boshqalarga yordam berishdagi axloqiy roli haqida gapiriladi. Hadislar ijtimoiy tinchlikni saqlash, bir-birini qo'llab-quvvatlash va jamiyatda adolatni ta'minlash borasida doimiy ravishda to'g'ri yo'lni ko'rsatadi. Hadislarda shuningdek, insonlar o'rtasidagi ziddiyatlarni bartaraf etish, janjallarni hal qilish, yaxshi niyatda bo'lish, odamlarni bir-biriga do'st qilish kabi qadriyatlar ham bor. Musulmonlar o'rtasida o'zaro yordam, bir-birining g'amini olish, ezgulik va rahm-shafqat ko'rsatish, ularning ijtimoiy hayotida muhim o'rin tutadi. Jamiyatdagi har bir individning axloqiy fazilatlari uning jamoaviy hayotiga, oilaga va kengroq jamiyatga ta'sir qiladi. Islomda ijtimoiy mas'uliyat, odamlarning bir-biriga yordam berish, hayotiy manfaatlar va muammolarga birgalikda yechim topish zaruriyati kuchli ta'kidlanadi.

Хулоса

Hadislar nafaqat diniy, balki ma'naviy va axloqiy o'rganish uchun eng muhim manbai hisoblanadi. Ular insonlarga qalbni poklash, axloqiy fazilatlarni o'zida jamlash, boshqalar bilan to'g'ri munosabatda bo'lish, adolatli va mehribon bo'lishni o'rgatadi. Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v) ning so'zlari va amallari bu ma'naviyat va axloqiy yuksalishni ta'minlash uchun mukammal yo'l-yo'riqdir. Hadislar insonlarning qalbini tozalash, ruhiyatini mustahkamlash va ijtimoiy hayotda yaxshi munosabatlarni

o'rnatish orqali, faqat dunyo hayotida emas, balki oxiratda ham yuksak baxt-saodatchilikka olib keladi. Shu tarzda, hadislarda ta'kidlangan ma'naviyat va axloqiy qadriyatlar har bir musulmon uchun hayotning eng asosiy yo'l-yo'riqlaridir. Ularni amalda qo'llash orqali biz jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlashga erishamiz. Ma'naviyatni yuksaltirish va yaxshi axloqni o'zlashtirish har bir musulmonning burchidir va shu orqali inson sifatida ulug'likka erishiladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

- 1) Imom al-Buxoriy. Al-Jome' as-sahih.
- 2) Qomuslar bosh tahririyati. 2- jild.-T.: 1991. 4-bet.
- 3) Uvatov U. Donolardan saboqlar. -T.: Qodiriy nomidagi nashriyot 1994. 18-bet.
- 4) Axloq-odobga oid hadis namunalari. - T.: Fan, 1990. 66-bet, 226-hadis.
- 5) Qosimov B, Jumaxo'jan 10-sinf uchun "O'zbek adabiyoti" darsligi.-T.: O'qituvchi, 2000. 30-bet
- 6) Bolibekov Alisher Abdusalomovich FORMING MORAL CHARACTERS OF STUDENTS ON THE BASIS OF HADITHS